

A „jó” alkalmazkodás prediktorai serdülők körében

A szociális önértékelés specifikus szerepe
hátrányos helyzetű csoportokban

Örkényi Ágota, Zakariás Ildikó, Kökönyei Gyöngyi,
Várnai Dóra, Németh Ágnes

Országos Gyermekegészségügyi Intézet

Elméleti háttér

- Serdülőkor, mint sérülékeny időszak (Steinberg és mtsai, 2005):
  - testi-lelki-szociális változások
  - ezek sok esetben érzelmi és viselkedéses problémák megjelenéséhez vezethetnek.
- Hátrányos helyzetű serdülők körében meg nagyobb az alkalmazkodási problémák megjelenésének rizikója (MyLoyd, 1998; White, 1982).
- Természetesen nem minden serdülő mutat problémákat. → Kérdés: milyen feltételek mellett lehetséges a problémamentes alkalmazkodás?

„Jó” alkalmazkodás meghatározása serdülőkorban

- Kiindulási alap: fejlődési pszichopatológia reziliencia megközelítése.
- Kedvező fejlődési kimenetelről beszélhetünk, ha:
  - nincsenek érzelmi vagy viselkedésbeli problémák
  - a fejlődési feladatok sikeres teljesítése esetén
  - szociális kompetencia esetén(Luthat & Zigler, 1991, Masten & Coatsworth, 1998)
- CÉL:
  - „Jó” alkalmazkodási profillal jellemezhető csoport azonosítása serdülők körében.
  - Pszichoszociális tényezők szerepének vizsgálata

Módszerek

- *Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása (HBSC)* – vizsgálat 2006. évi országos reprezentatív adatai
- N=5450; 5-7-9. és 11. osztályos tanulók, fiúk aránya: 48,34%.
- Önkitöltős, anonim kérdőív
- ***Elemzésbe bevont témakörök:*** demográfiai jellemzők, családi, kortárs és iskolai kapcsolatok, rizikómagatartás, szubjektív jóllét.

Az elemzés során használt skálák

Skálák	Cronbach- alfa	Átlag	Szórás
Deviancia (CBCL, Achenbach, 1991)	0,68	2,90	2,10
Szubjektív egészségi panaszok gyakorisága	0,84	20,43	7,36
Szociális önértékelés (Harter, 1988)	0,66	15,85	2,77
Anyai szeretet (PBI, Parker, Tupling, Brown, 1979)	0,76	10,91	1,57
Apai szeretet (PBI, Parker, Tupling, Brown, 1979)	0,75	9,90	1,89
Anyai monitorozás	0,78	13,58	1,99
Apai monitorozás	0,78	12,52	2,44
Tanári támogatás skála	0,78	13,12	3,44
Osztálytársak támogatása skála	0,71	11,08	2,45

A „jól” alkalmazkodó csoport meghatározása

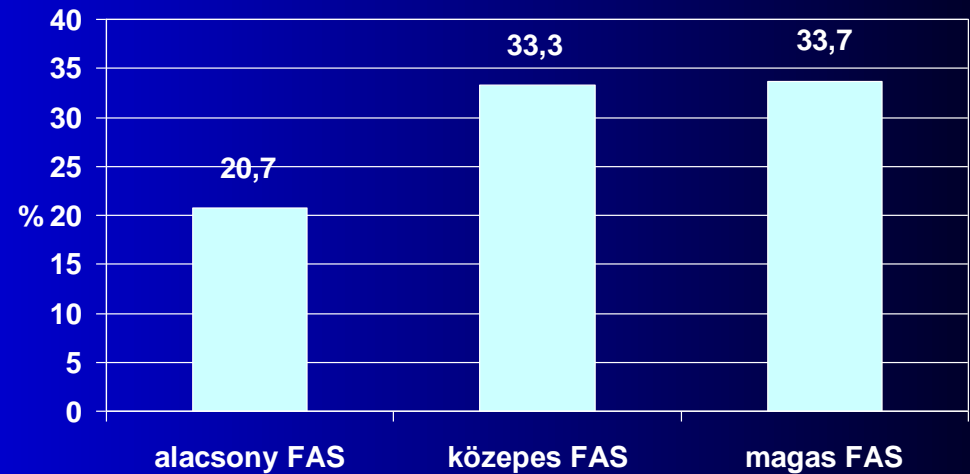
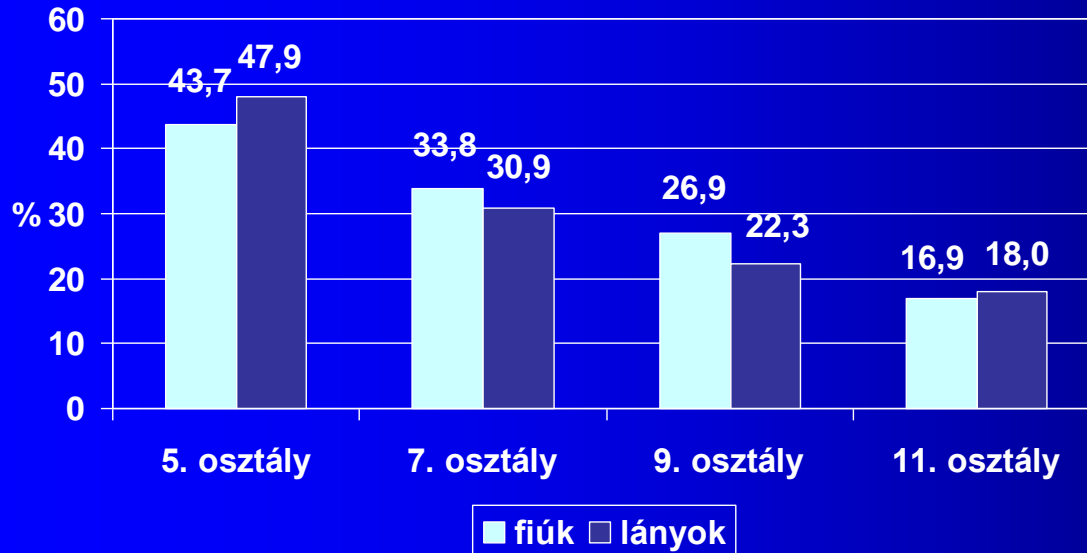
- Területek és küszöbértékek kiválasztása elméleti és racionális alapon
- A csoportosítás érvényességének tesztelése klaszteranalízis segítségével

- A besorolás finomítása

Iskolai teljesítmény	Legalább átlagos
Magatartás:	Alacsony deviancia
	Nem dohányzik (5-7)/ Nem dohányzik rendszeresen (9-11)
	Nem volt még részeg (5-7) / Maximum háromszor fordult elő (9-11)
	Nem vett részt iskolai bántalmazásban
Szubjektív jóllét:	Elégedett az életével (6 vagy több pont 11-fokú skálán)
	Kevesebb, mint két gyakori tünet

A „jól” alkalmazkodó profil megoszlása

A „jó” alkalmazkodás prediktorai

Prediktorok		OR	95% CI	szign.
Nem (ref: fiú)	lány	0,84	0,72-0,98	0,05
Osztály (ref: 5.)	7. osztály	0,72	0,58-0,89	0,01
	9. osztály	0,58	0,46-0,72	0,001
	11. osztály	0,48	0,38-0,60	0,001
Családszerkezet (ref: teljes család)	egyszülős	0,71	0,58-0,88	0,05
	újraalakult	0,71	0,53-0,96	0,05
Családi jómódúság (ref: magas)	alacsony	0,71	0,57-0,88	0,05
	közepes	1,03	0,86-1,25	n.s.

Bináris logisztikus regresszió, Cox & Snell $R^2=0,16$

Prediktorok		OR	95% CI	szign.
Szociális önértékelés (skála)		1,04	1,01-1,07	0,05
Szülői szeretet (skála)		1,23	1,13-1,34	0,001
Szülői monitorozás (skála)		1,23	1,16-1,31	0,001
Barátokkal töltött idő (ref: ha legalább 4 délutánt vagy estét velük tölt)	legfeljebb 3 délutánt vagy estét tölt velük	1,56	1,32-1,83	0,001
Barátokkal való probléma-megbeszélés (ref: nincs, akivel beszélhet)	van, akivel beszélhet	0,82	0,63-1,06	n.s.

Prediktorok		OR	95% CI	szign.
Szereti-e az iskolát? (ref: egyáltalán nem / nem nagyon)	nagyon, egy kicsit	1,87	1,54-2,28	0,001
Mennyire nyomasztóak az iskolai feladatok? (ref: eléggé / nagyon)	egyáltalán nem / egy kicsit	2,07	1,68-2,54	0,001
Tanári támogatás (skála)		1,03	1,01-1,06	0,05
Osztálytársak támogatása (skála)		1,09	1,05-1,13	0,001

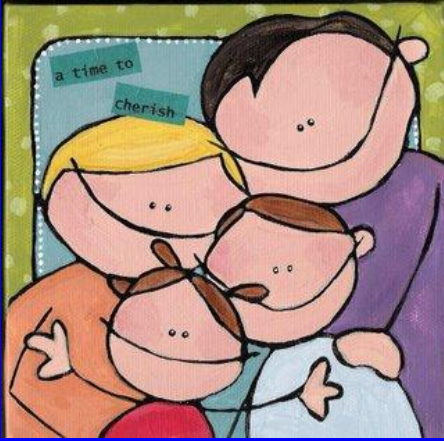
Hátrányos helyzet és prediktorok közötti interakciók:
szociális önértékelés eltérő hatása: csak az alacsony jövedelmű családok gyerekeinél szignifikáns prediktor.

Összefoglalás és konklúziók

- A „jó” alkalmazkodás -az alkalmazott meghatározás szerint - nem általános serdülők körében.
- Rossz anyagi helyzet mellett kisebb az esély.
- A szülőkhöz való pozitív viszonyulás, és a megfelelő kontroll kedvező az alkalmazkodás szempontjából
- A pozitív, észlelt iskolai környezet szintén kapcsolatban áll a jó alkalmazkodással.
- Barátokkal töltött túl sok idő a problémák forrása lehet.
- Szociális önértékelés a rossz anyagi helyzetű tanulóknál különösen fontos → társas készségek fejlesztése + elfogadó környezet kialakítása

Korlátok

- A „jó” alkalmazkodás meghatározásánál más tényezők is relevánsak lehetnek (pl. szexuális magatartás a középiskolásoknál).
- Sokan amellett érvelnek, hogy az alkalmazkodás szintjét inkább folytonos dimenzióként kellene megragadni (lásd. Luthar és Zelazo, 2003).
- Más prediktorok is fontosak lehetnek (pl. más pozitív személyiségjegyek, pl. optimizmus, én-hatékonyság érzés)
- Keresztmetszeti vizsgálat, önbeszámoló alkalmazása

Köszönöm a figyelmet!

orkenyi@ogyei.hu